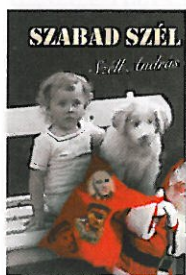

Azok az ötvenes évek...

Széll András
Szabad szél

Noran Libro, 2012

A BÉCSBEN ÉLŐ Széll András nemrég megjelent könyvében nemcsak édesapjának, az 1956-os szerepéért elítélt Széll Jenőnek állít emléket, hanem a kornak is, amelyben éltek. Szubjektív emlékezetről van szó a magyar történelem egy olyan szakaszáról, amelynek eseményei a mai napig hatással vannak mindennapjainkra.

Széll Jenő Budapesten született éppen száz éve, 1912-ben, egy elszegényedett kismemesi és tisztviselő családban. A Pázmány Péter Tudományegyetemen

bizottsági tagja is volt. Magyarország első bukaresti nagykövete lett 1948 és 1950 között, illetve az MDP Központi Vezetősége Agitációs és Propaganda Osztályának helyettes vezetőjeként is tevékenykedett.

1951-ben az erdélyi magyarokkal kapcsolatot kereső Széllt nacionalizmus vádjával „számúzik” a Magyar Népművészeti Intézet élére, amelynek alapító igazgatója lesz, és a Bartók Béla elleni ideológiai kampány felszámolását igyekszik elősegíteni. 1953 után Nagy Imre híve, 1955 októberében aláírja az írók és művészek MDP KV-hez intézett memorandumát, amely a kulturális élet ellenőrzésének megszüntetését követeli. Egy ideig „kegyvesztettként” a Műcsarnokban dolgozik, majd 1956 szeptemberében újra az Intézet élére helyezik. 1956 októberében Nagy Imre mellett titkári feladatokat vállal, majd a Szabad Kossuth Rádió kormánybiztosa lesz – a nevéhez fűződik többek között a déli harangszó újbóli bevezetése. 1956. november 4-én lehetősége lenne a jugoszláv nagykövetségen menedéket kérni, de nem él vele, inkább egy időre rokonok

bujtatják Budapesten. Ezután különböző pártellenzéki csoportok megbeszélésein vesz részt, bekapcsolódik a Magyar Demokratikus Függetlenségi Mozgalom szervezkedésébe, s kapcsolatban áll többek között Ádám Györggyel, Justus Pállal és Mérei Ferencsel. Nem lép be az MSZMP-be, ezért elbocsátják. 1957 és 1959 között az Országos Széchényi Könyvtárban dolgozik tudományos munkatársként. 1959. feb-

ruár 19-én letartóztatják, április 1-jén a Legfelsőbb Bíróság a Mérei és társai perrel összefüggésben tárgyalja ügyét, és 5 évi börtönre ítéli – a súlyos ítélet valószínű oka az, hogy végig tagadja bűnösségét. 1960-ban részt vesz a Váci Országos Börtön rabjainak éhségstrájkjában, a börtönben sokat fordít – a börtönévek után is fordításokból próbál megélni.

1963. március 29-én szabadul, nehezen jut álláshoz, később a Zeneműkiadó lektora lesz, 1970-től nyugdíjazásáig pedig a *Könyvvilág* szerkesztője. Ezt követően is gyakran publikál zenei és népművészeti témákban, zeneműkritikákat ír. 1979-ben azok között van, akik aláírják a Charta '77

vezetőinek letartóztatása ellen tiltakozó memorandumot, 1986-ban az illegális '56-os lakáskonferencia egyik szervezője és előadója, majd a TIB alapítójaként részt vesz Nagy Imre és mártírtársai újratemetésének megszervezésében. A koncepciók per ítéletének semmissé nyilvánításával 1989 decemberében rehabilitálják. 1994-ben távozik az élők sorából.

Fordulatos és kacskaringókkal teli életéről, elveihez hű személyiségéről fia, a Bécsben élő Széll András készített tabulót. Ő 1956-ban és az azt követő években kisiskolásként élte át családja kálváriáját. A Noran Libro által kiadott, drámai erejű és sodró lendületű dokumentumregény (az eredeti eseményekhez hűen, de olykor a költői képzeletet is segítségül hívva) egy kisfiú szemén keresztül nézve mutatja be az ötvenes-hatvanas évek világát, bepillantást nyújt a bontakozó gyermeki lélek bűvöletébe, a hitek, identitások közötti választás nehézségeibe, az apai hagyaték feldolgozásának problémáiba. Külön erőssége a kötetnek, hogy nem utólag, felnőtt fejjel, hanem akkori énjének megidézésével próbálja elénk vetíteni a szerző a Kádár-kori hétköznapokat, s az apjával készült *oral history* interjú gondolatainak bőséges idézeteivel köríti egy meghasonlott kommunista értelmiségi viszontagságait, aki Horthy és Kádár börtönében is „élvezhette” az elnyomó rezsim vendégszeretét.

És aki – bár a pályája végérvényesen kettétört – mégsem tört meg. Erdemes börtönbeli cellatársa, Hegedűs B. András szemléletes szavait segítségül hívni a Göncz Árpáddal, Bibó Istvánnal együtt raboskodó Széll Jenő hihetetlen életszeretéről és akaraterejéről: „Nehéz visszaidézni, hogy mi mindenre tanított – a lelki erő visszanyerésének módszeréről a börtönélet gyakorlatáig; hogy a kislevegő monotóniáját értelmet adó renddé lehet és kell változtatni, hogy a zárkát nem a smasszerek kedvéért kell felmosni, hogy az értelmetlennek látszó munkát a magunk érdekében kell elvégezni... Széll – mint ezt rabtársainak száza tanúsítják – rendíthetetlen jó kedélyével, végeérhetetlen vicceselési talentumával börtönben és szabadon a reményt testesítette meg.”

A *Szabad szél* újszólóval kötelező olvasmány mindazoknak, akik az ötvenes és hatvanas éveket saját tapasztalatból nem ismerhették, de azoknak is, akik élményeikkel, idevágó ismereteikkel összehasonlítva és kiegészítve teljesebb képet szeretnének továbbadni a következő nemzedékeknek a magyar történelem egy sorsfordító korszakáról, és 1956 örökségéről. ■

A Magyar Rádió rommá lőtt épülete a forradalom idején. Széll Jenőt 1956. november 1-jén nevezték ki a Rádió kormánybiztosává

tanult magyar, francia és művészettörténet szakon, s itt került kapcsolatba az egyetemi illegális kommunista szervezettel. Letartóztatták, és 1933-ban másfél év börtönre ítélték. Szabadulása után emigrált, bécsi és párizsi egyetemekre iratkozott be, vegyésztechnikusi képesítést szerzett. 1938-ban tért haza, Pápán és Budapesten textilgyárakban dolgozott technikusként. Részt vett a szociáldemokrata mozgalomban, majd 1945-ben, az ostrom alatt csatlakozott a Magyar Kommunista Párthoz, a VIII. kerületi szervezet titkára lett. Különböző párt-szervezetekben töltött be pozíciót, egy időben még a fővárosi törvényhatóság